

Neighbours after the 1999 NATO Enlargement”. *UNISCI Discussion Papers* 10: 221-245.

Iwaniuk, O. 2017. “Poland–Ukraine relations: The Ball is in Your Court”. *New Eastern Europe*. URL:

<https://neweasterneurope.eu/2017/10/31/poland-ukraine-relations-ball-court/>

Szeptycki, A., 2016. “Poland-Ukrainian Relations”. *UNISCI Journal* 57-66.

Chorna, N., 2016. “Ukrainian-Polish Economic Cooperation”. *International Trade: Economy, Finance, Law* 2: 31-41.

Draus, J. 2011. “Polish-Ukrainian Relations after Independence”. *NEW UKRAINE* 11: 55-72.

Barwiński, M. 2013. “Polish Interstate Relations with Ukraine, Belarus and Lithuania After 1990 in the Context of the Situation of National Minorities”. *European Spatial Research and Policy* 20(1): 5-26.

Tarasenko, N. 2015. “Perspectives of Ukraine and Poland Relations in the Context of Activity of Newly Elected Polish President A. Duda”. *Social Communications Research Center*. URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1227:ukrajinsko-polski-vidnosini-2&catid=63&Itemid=393

DOI: 10.26565/2220-8089-2020-37-18

УДК 327.(479.24:4)

Рагімлі Мубаріз

аспірант кафедри політології,
Харківський національний
університет імені В.Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, Харків, 61022,
rahimlimubariz@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0001-5999-1062>

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ АСПЕКТ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ АЗЕРБАЙДЖАНУ

Розглянуто стан та етапи процесу розбудови державності Азербайджанської Республіки, особливості якого зумовлені специфікою історії, географічними, геополітичними, національно-культурними факторами. Висвітлюється роль національної держави як єдиного можливого політичного інституту, який спроможний відстоювати національні інтереси як всередині країни (в економічній, соціокультурній, внутріполітичній сферах), так і на міжнародній арені. Підкреслюється зростаюча роль сучасної держави у збереженні свого суверенітету в епоху формування багатополярного постглобалізаційного світу та в ефективному використанні власних природних та інших ресурсів на благо громадян своєї країни. Особлива увага приділяється взаєминам Азербайджану як однієї з країн Південного Кавказу з потужними геополітичними акторами, зокрема с Європейським Союзом. Вказується на наявність нерозв’язаної проблеми тривалого армяно-азербайджанського конфлікту, що є загрозою національному суверенітету Азербайджану. Пояснюється специфіка відносин Азербайджану з Євросоюзом, а саме, з одного боку, значимість АР як країни-транзитера й постачальника газонафтових ресурсів Каспійського басейну для ЄС, а з іншого – постійний тиск на політичне керівництво Азербайджану з метою змусити запроваджувати структурні політичні зміни та неухильно виконувати загальноприйнятні у Західній Європі демократичні принципи та цінності. Підкреслюється поступова трансформація політики самого Євросоюзу у сенсі більшої наближеності до реалістичної оцінки своїх відносин з країнами-членами, країнами-сусідами та асоційованими членами.

Ключові слова: Азербайджан, Євросоюз, глобалізація, постглобалізація, економічна криза, суверенітет, зовнішня політика.

Рагимли Мубариз

аспірант кафедри політології
Харьковский національний
університет імені В.Н. Каразіна,
пл. Свободи, 4, Харків, 61022,
rahimlimubariz@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0001-5999-1062>

ЕВРОПЕЙСКИЙ АСПЕКТ ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ АЗЕРБАЙДЖАНА

Рассмотрены состояние и этапы процесса развития государственности Азербайджанской Республики, особенности которого обусловлены спецификой истории, географическими, геополитическими, национально-культурными факторами. Освещается роль национального государства как единственно возможного политического института, который способен отстаивать национальные интересы как внутри страны (в экономической, социокультурной, внутривнутриполитической сферах), так и на международной арене. Подчеркивается возрастающая роль современного государства в сохранении своего суверенитета в эпоху формирования многополярного постглобализационного мира и в эффективном использовании собственных природных и других ресурсов на благо граждан своей страны. Особое внимание уделяется взаимоотношениям Азербайджана как одной из стран Южного Кавказа с мощными геополитическими акторами, в частности с Европейским Союзом. Указывается на наличие нерешенной проблемы длительного армяно-азербайджанского конфликта, что является угрозой национальному суверенитету Азербайджана. Объясняется специфика отношений Азербайджана с Евросоюзом, а именно: с одной стороны, значимость АР как страны-транзитера и поставщика газонефтяных ресурсов Каспийского бассейна для ЕС, а с другой – постоянное давление на политическое руководство Азербайджана с целью заставить делать структурные политические изменения и неуклонно выполнять общепринятые в Западной Европе демократические принципы и ценности. Подчеркивается постепенная трансформация политики самого Евросоюза в смысле большей близости к реалистической оценке своих отношений со странами-членами, странами-соседами и ассоциированными членами.

Ключевые слова: Азербайджан, Евросоюз, глобализация, постглобализация, экономический кризис, суверенитет, внешняя политика.

Mubariz Rahimli

PhD student, Department of Political Science
V.N. Karazin Kharkiv National University,
4, Svoboda Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine,
rahimlimubariz@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0001-5999-1062>

EUROPEAN ASPECT OF AZERBAIJAN'S FOREIGN POLICY

The Republic of Azerbaijan's statehood development process state and stages, the features of which are determined by the specifics of history, geographical, geopolitical, national, and cultural factors, are considered. The role of the nation-state as the only possible political institution that can defend national interests both within the country (in the economic, sociocultural, domestic political spheres) and in the international arena is highlighted. The growing role of the modern state in preserving its sovereignty in the era of the formation of a multipolar post-globalization world and the effective use of its own natural and other resources for the benefit of the citizens of their country is emphasized. Particular attention is paid to the relations of Azerbaijan as one of the countries of the South Caucasus with powerful geopolitical actors, with the European Union in particular. The presence of the unresolved problem of the prolonged Armenian-Azerbaijani conflict, which is a threat to the national sovereignty of Azerbaijan, is brought up.

The specifics of Azerbaijan's relations with the European Union are explained, namely: on the one hand, the importance of Azerbaijan as a transit country and supplier of gas and oil resources of the Caspian basin to the EU, and on the other hand, constant pressure on the political leadership of Azerbaijan to force them to make structural political changes and steadily implement generally accepted in Western Europe, democratic principles and values. The gradual transformation of the policy of the European Union itself is emphasized in the sense of closer proximity to a realistic assessment of its relations with member countries, neighboring countries, and associate members.

Keywords: Azerbaijan, the European Union, globalization, post-globalization, economic crisis, sovereignty, foreign policy.

Після розпаду СРСР та порушення післявоєнної рівноваги біполярної моделі світу почався процес розбудови державності (або відновлення державності) у колишніх союзних республіках. Але спроба реалізації власних національних амбіцій у тих республіках, де взяли за взірєць чужий досвід, не дала очікуваних результатів. Тим більше, що світ наприкінці ХХ – початку ХХІ століття не став більш безпечним і стабільним. Як свідчить нещодавній історичний досвід, «темп і характер змін політичної та економічної систем, а також схильність до тієї чи іншої форми інтеграційної системи багато в чому залежить від структурно-економічних, етнокультурних, політичних та інших конкретно-історичних рис певної країни» (Данилов 2016: 84). Глобальна економічна криза посилила тенденцію до повернення ролі держави як інституту у всіх сферах міжнародного життя, адже лише національні політичні інститути можуть ефективно розв'язувати проблеми внутріполітичного й внутріекономічного життя країни та формулювати антиризикову стратегію, мобілізувати власні резерви для адекватної відповіді на виклики різного рівня й масштабу. Скоріш за все відбуватиметься перебудова міжнародних відносин щодо оптимізації структур, тобто укріплюватись ті з них, які довели свою необхідність, і зникати ті, що показали свою неефективність. Усе це розгоратиметься вже у нових умовах зростаючої нестабільності та складання мультиполярного світу епохи кризи проекту глобалізації з її базовою неоліберальною ідеологією та міцніючої тенденції формування багатопольярного постглобалізаційного світу, епохи деглобалізації.

Процес глобалізації для кожної країни був складним і багатозначним чинником, який виявляв її сильні і слабкі сторони у всіх сферах її життєдіяльності. Отже, доля країни, її суверенітет, багато в чому залежали від спроможності політичного

керівництва на основі об'єктивного політико-економічного аналізу та врахування національних інтересів формулювати виважену стратегію внутрішнього розвитку й визначення місця країни у міжнародному форматі. Причому глобалізація та сучасний світоустрій аж ніяк не відмінюють значення національних інтересів, попри сподівання деяких західних політиків.

Метою статті є розгляд пошуку однією з країн Південного Кавказу – Азербайджану – свого місця у взаєминах з потужними геополітичними акторами, а конкретніше – з Європейським Союзом. У політологічному дискурсі цьому питанню не так уже й багато літератури, що, можливо, пояснюється незавершеністю процесу складання багатовекторної зовнішньої політики Азербайджанської Республіки.

Останнім часом на місті зруйнованих колись в Європі стін між державами почалося зведення нових, і кількість їх зростає. Повернення кордонів означає повернення своєї політичної суб'єктності національними державами та готовності зберігати свій суверенітет. Разом із цим з'являються і нові держави, які ще мають досягти гомогенності населення та сформувати національну ідентичність. Кількість країн у світі після Другої світової війни до 2015 р. зросла втричі, а суверенізація почала сприйматися як потенційно більш ефективне і безпечне рішення, аніж кооперація і взаємозв'язок (Проданов 2016: 210, 211; Лукьянов, 2020).

Динамічність світ-системи зростає. Різні країни все активніше виробляють власне бачення майбутнього світу, своє місце в ньому й правила його побудови. При цьому із західного досвіду відбирають те, що є найбільш ефективним і що не змінює ідентифікаційний код нації, її культурні основи. Досвід країн, що стали членами Євросоюзу, особливо деяких з них зі Східного та Південно-східного регіонів, дозволив побачити, що деякі негативні наслідки (юридична втрата суверенітету та

контролю за власною економікою) переважають ті позитиви, які надає членство в цьому геополітичному утворенні. Історично здатність до регіональних або глобальних стратегій виявляли імперії і національні держави. Хвилеподібне розширення Євросоюзу протягом 1970-2000 рр. призвело до перенапруги його сил та загрози саморуйнування. Але навряд чи, впевнено доводить О. Громико, проект Європейського Союзу зазнає краху, оскільки визначальну роль для малих і великих країн зіграє прагматична зацікавленість в єдиному ринку та ефекті мультиплікації від інтеграції. Ще одним фактором згуртованості країн-членів ЄС можуть бути зовнішні виклики і загрози, боротися з якими можна, об'єднавши зусилля, і брекзйт тільки сприятиме консолідації (Громико, 15-16). Хоча події кінця 2019 – початку 2020 рр. не підтвердили таку впевненість, епідемія виявила справжні взаємини всередині Євросоюзу, справжні цінності та поведінку політичних еліт кожної країни не лише Європи, а й усього світу.

Починаючи з 1970-х років національні держави все більше відчують на собі тиск глобалізації. Далекоглядні економісти ще понад два десятиліття тому вже розрізняли знайомі форми «міжнародної» економіки від нової формації «глобальної економіки». І це не так загрожує демократичному процесу, як національно-державним формам інституціоналізації. Різні міжнародні організації та наднаціональні економічні й політичні структури (НАФТА, АСЕАН, МВФ, ВБ, ЄС та ін.) сприяють стиранню меж між внутрішньою та зовнішньою політикою, а класична дипломатія перетворюється на єдину мережу з культурною та зовнішньоторговою політикою. Загалом зсуви в компетенціях з національного на наднаціональний рівень призводять до проблем в легітимності (Хабермас 2005: 280-81, 286).

Варто підкреслити таку слушну думку Ю. Габермаса: ідея про те, що демократично побудоване суспільство може за допомогою однієї зі своїх частин здійснювати на себе рефлексивний вплив як на ціле, до сих пір здійснилася лише у рамках національної держави (Хабермас 2005: 272), і саме у межах територіальної держави складається, з одного боку, народ цієї держави як потенційний суб'єкт законодавства, який виробляють громадяни, об'єднані на демократичних началах, а з другого – суспільство як потенційний об'єкт впливу

цих громадян (Хабермас 2005: 276). Президент Міжнародного науково-дослідного інституту миру в Женеві (GIPRI) Габріель Галис, розмірковуючи про долю поняття «національні інтереси» в умовах нового світового порядку, зазначає, що багато хто з політиків і вчених вважають, що держава як така щезає, оточена приватними інтересами й розчиняючись у них, що спонукало Роберта Кокса (концепція якого формувалася під впливом А. Грамши) запропонувати замість терміна «держава» більш громіздке поняття «комплекс держава/суспільство» (Галис 2016: 54-55).

ЄС і Південний Кавказ

На Південному Кавказі переплетені інтереси глобальних акторів, серед яких найбільш впливовими є Євросоюз та Росія. Інтеграція трьох країн цього регіону з Євросоюзом розвивається у різних напрямках, не зважаючи на схожі умови входження до програми політики сусідства ЄС¹. Початок встановлення відносин Євросоюзу припадає на кінець 1990-х років, коли ЄС уклав угоду з Армєнією, Грузією та Азербайджаном про партнерство та співробітництво. Сприятливим чинником цього була багатовекторна зовнішня політика регіону Південного Кавказу² та економічні зв'язки з ЄС та РФ. Зокрема Баку використовує свій енергетичний і транзитний потенціал для укріплення своєї економіки та своїх позицій на світовій арені, а відтак зацікавлений у тісному співробітництві з Туреччиною, ЄС, РФ (у рамках СНД) та США. Попри той факт, що у сукупній частці зовнішньоторговельного обороту ЄС станом на 2015 рік належить саме Азербайджану – 42,2% (Армєнії – 29,7%, Грузії – 27,2%), суттєвою перешкодою розвитку Південного Кавказу є наявність заморожених конфліктів, внаслідок чого певні території виявляються відрізненими від інтеграційних процесів (Пылин 2013; Айвазян 2016: 47-50). Слід зазначити, що Брюссель послідовно дотримується лінії підтримки Мінської групи ОБСЄ щодо мирного врегулювання нагорно-

¹ Програма ЄПС, ухвалена у 2008 р., не передбачає членства в ЄС; її метою є підвищення рівня політичного діалогу та інтеграція в економіку Євросоюзу, посилення енергетичної безпеки та збільшення фінансової допомоги.

² Азербайджанський варіант багатовекторної політики було проголошено Г. Алієвим і вважається наріжним каменем зовнішньополітичної орієнтації Баку.

карабаського конфлікту і не визнає право Нагорного Карабаху на проведення президентських і парламентських виборів (Нагорный Карабах 2020). Євросоюз визнає роль Азербайджану як сучасного економічного лідера в регіоні та потенційно – гаранта стабільності на Південному Кавказі.

Азербайджанська республіка: еволюція національної державності

Президент Азербайджану (1993-2003) у своєму програмному зверненні у 2000 р. до народу з нагоди початку нового століття III-го тисячоліття виділив загальні вектори розвитку й проблеми, що зумовлюють сутність актуальних історичних процесів. При цьому він зазначив, що особливість геополітичного становища Азербайджану полягає у тому, що він знаходиться на стику цивілізацій, отже відчуває на собі сильний вплив як із Заходу, так і зі Сходу. Історично період створення середовища високої толерантності в Азербайджані до різних релігій і культур відноситься кінця I-го тисячоліття до н.е. – початку I-го тисячоліття н.е. (Бюльбюль 2016: 43).

Багата на історичні події історія сучасного Азербайджану зумовила створення унікального за етнографічними, культурними параметрами азербайджанського народу, державність якого виборювалась у боротьбі з різними завойовниками (мон-гольськими, турецькими, іранськими та ін.). Зрештою на середину XIX ст. внаслідок Гюлістанського (1813 р.) та Турманчайського (1828 р.) договорів між Росією та Персією він став частиною Російської імперії (південна його частина відійшла до Ірану). Тоді само й розпочався видобуток нафти. У період з 28 травня 1918 р. по 28 квітня 1920 р. існувала Азербайджанська Демократична Республіка – перша мусульманська республіка у світі як світська держава, у якій були забезпечені політичні права і свободи, встановлено загальне виборче право, в тому числі й для жінок (у Великій Британії, приміром таке право жінкам надали лише у 1928 р., у Франції – у 1944 р.). У цей (другий етап становлення держави) період існування АДР відбувалося набуття цінного досвіду демократичної національної державності. Третім етапом політичної історії виявився радянський період з 1920 по 1991 рік (Бюльбюль 2016: 44).

Зрозуміло, що під час перебування Азербайджану у складі СРСР відбувалися як негативні, так і позитивні події, втрати й здобутки. Втім внутрішні конфлікти союзне

керівництво було безсиле розв'язувати. Так, армяно-азербайджанський конфлікт, назрілий у радянську добу, перейшов у спадок вже незалежного Азербайджану, яким він став 18 жовтня 1991 р. Відтоді розпочався четвертий етап політичної історії сучасного Азербайджану. Прийняті нова конституція незалежної держави, нове законодавство та правові норми й принципи приведені у відповідність до світових стандартів. На цьому фундаменті наступник Гейдара Алієва Ільхам Алієв продовжує стратегічний курс комплексного національного розвитку. Це дозволило досягти вражаючих успіхів у реалізації інфраструктурних, комунікаційних, промислових, аграрних, спортивних та культурних проєктів.

Доказом укріплення міжнародного авторитету Азербайджанської Республіки було обрання її непостійним членом Ради Безпеки ООН на період 2012–2013 років. У своїй доповіді, аналізуючи внутрішню і зовнішню політику Азербайджану та соціально-економічні процеси в ньому, доктор мистецтвознавства, професор, народний артист та Міністр культури (1988–2006) Азербайджану Полад Бюльбюль огли зауважив, що популярні у західному суспільстві міркування щодо відмирання національних держав та поступової заміни їх наддержавними інститутами не виправдались: «На прикладі Азербайджану з усією очевидністю виявляється надзвичайна цінність, яку має суверенна національна державність в очах народу, який розглядає її як своє головне історичне досягнення впродовж останніх двох століть. Саме національна держава усвідомлюється створившим її народом найбільш ефективним інструментом відстоювання власних інтересів у повному різноманітних ризиків і небезпек сучасному світі» (Бюльбюль 2016: 45).

Азербайджан і Євросоюз

Геополітична позиційність держави безпосередньо пов'язана з політико-географічними властивостями її території, з природно-ресурсним потенціалом (нафта і газ) та його соціально-економічним освоєнням, а також з етнографічною, релігійно-географічною та партійно-політичною структурою.

Розвиток відносин Азербайджана та Євросоюзу (ЄС) не був легким. Вони ґрунтуються на угоді про партнерство, укладеній у 1996 р. в Люксембурзі (набрав чинності у 1999 р.). Азербайджан є

важливим енергетичним партнером для Євросоюзу як ключовий постачальник енергоресурсів Каспійського басейну, своєю чергою ЄС для Азербайджанської Республіки посідає перше місце з експорту та імпорту та є крупним інвестором у нафтову та інші сектори економіки. У 2009 році Баку було включено до програми ЄС «Східне партнерство», метою якої було зближення з Україною, Armenією, Молдавією, Грузією, Азербайджаном та Білоруссю без прийняття їх до Євросоюзу. На підставі домовленостей і угод в Азербайджані відбувається поступове наближення законодавства і процедурної практики з міжнародними й європейськими нормами та стандартами у сфері торгівлі, покращення бізнес-клімату, розширюються можливості для отримання вищої освіти у вишах Європи. У 2014 р. набула чинності Угода про спрощення візового режиму та реадмісію між ЄС та Азербайджаном. Крім того, ЄС надає допомогу у сфері вдосконалення якості управління. Так, за останні 10 років понад 25 міністерств і державних закладів Азербайджану взяли участь у понад 50 проектах Twinning. Реформа системи правосуддя та захист прав людини, громадянських свобод і свободи ЗМІ є пріоритетними напрямками допомоги ЄС Азербайджанській Республіці (Федоровська 2015: 98; Отношения ЕС-Азербайджан). Однак з боку Євросоюзу не забувають робити критичні зауваження щодо порушень в Азербайджані прав людини, свободи ЗМІ та корупції. Загалом же можна зазначити, що для азербайджанської еліти характерне двоїсте ставлення до проектів, що реалізує ЄС: «вона бажає брати участь у цих проектах, але без значних змін в управлінні країною» (Валиев 2014). Після проведення 9 лютого 2020 р. дострокових парламентських виборів місія зі спостереження за виборами ОБСЄ/БДПП¹ у своїй попередній оцінці відзначила наявність обмежувального законодавства та несприятливу реальній конкуренції політичну обстановку й зробила інші зауваження у сфері прав людини (Азербайджан 2020).

Американський дослідник Дж. Е. Стрэйкс, проаналізувавши Концепцію національної безпеки Азербайджану, проголошену президентом Ільхамом Алієвим у 2007 р., виявив таку

¹ Бюро по демократичним інститутам і правам людини Організації з безпеки та співробітництву в Європі (ОБСЄ/БДПП)

особливість: на відміну від Грузії, в якості мети партнерства Азербайджанської Республіки з НАТО і ЄС виступає не повна інтеграція, а лише співробітництво, пріоритетом же є збереження територіальної цілісності і непорушність кордонів (Стрэйкс 2009: 57).

Головною проблемою співробітництва ЄС з Азербайджаном полягає в тому, що економічна взаємодія не пов'язується напряму з необхідністю запровадження значних структурних політичних змін. Баку розуміє, що за умови залежності Європейського Співтовариства від російських енергоресурсів Азербайджан – важливий партнер у питанні диверсифікації постачання нафти. І саме пріоритетність цього факту дає можливість Республіці не квапитись з реалізацією європейських політичних цінностей і взагалі доволі стримано ставитись до «Східного партнерства». Зрештою перегляд політики сусідства у листопаді 2015 р. змусив Євросоюз погодитись з тим фактом, що країни-сусіди мають власні політичні пріоритети й підходи, що утруднює вироблення єдиного нормативного базису (Айвазян 2016: 53, 54).

На наш погляд, Європейський союз поступово починає більш реалістично ставитись до самого себе і бачити межі власної впливовості. Так, як зазначає Д. Данилов, у глобальній стратегії ЄС проголошує своїм зовнішнім пріоритетом державну й соціальну стійкість у країнах, розташованих на схід і південь від ЄС. Націленість на стійкість як умовний симбіоз між стабільністю і демократією – це технократична формула, а не практичний орієнтир, що свідчить про нездатність ЄС відповідати на внутрішню і зовнішню кризу методами «м'якої» експансії. Інакше кажучи, ЄС втрачає свою модельну привабливість і всередині Союзу (особливо після Брекзиту) і для своїх сусідів (Данилов 2017: 14, 15).

На останньому у грудні 2019 р. традиційному Круглому столі з темою «Азербайджан – 2020. Зовнішні виклики» його учасники здебільшого говорили про піднесення ролі Азербайджану на геополітичній шахівниці, про неврегульованість карабаського конфлікту, критикуючи при цьому керівництво Armenії, про здатність Азербайджану гідно відповідати на зовнішні виклики тощо. Певним чином виділяється промова Марка Котлярського, журналіста-міжнародника,

письменника з Ізраїлю, який акцентував увагу на тому, що людство стало свідком загальносвітової політичної кризи, коли руйнуються звичні схеми та підходи, що свідчить про збій сучасної системи управління, «і це є найголовніший зовнішній виклик сьогодні», «настав час домовлятися» (Азербайджан – 2020). Варто зауважити, що Азербайджанська Республіка у своїй зовнішній політиці всі свої кроки співвідносить з прагненням укріплення суверенітету. Так, навіть за умови посилення глобальної економічної кризи Баку поки що вдається утримуватись від звернення за допомогою до МВФ та Всесвітнього Банку (Азербайджан не обратился за помощью 2020). Для такої впевненості є певні підстави. За попередні десять років було модернізовано практично всю інфраструктуру, побудовані 6 міжнародних аеропортів, 26 електростанцій. Економіка Азербайджану за ці десять років зросла на 300 відсотків, різко зменшилась бідність і безробіття. Ці успіхи дали можливість президенту Азербайджанської Республіки Ільхаму Алієву заявити: «Ми створили міцну базу для розвитку, який не залежить від нафтового й газового чинників, забезпечили можливості для інвестування приватного сектора, сприяння диверсифікації економіки країни» (Алиев 2018). Судячи з того, що в Республіці, крім нафтового та газового, активно освоюються сектори переробної, легкої промисловості (бавовництво), сільського господарства, туризму, розвивається сфера комунікаційних технологій, у неї є шанси на внутрішній розвиток і активну самостійну зовнішню політику.

ЛІТЕРАТУРА

Данилов, А. Н. 2016. “Национальное государство в контексте глобализации и интеграции”, *Современные глобальные вызовы и национальные интересы: XVI Международные Лихачевские научные чтения, 19-21 мая*. СПб. : СПбГУП: 84-87. URL: https://www.lihachev.ru/pic/site/files/lihcht/Sbor_full/2016_rus.pdf.

Проданов Васил. 2016. “От монополярного к мультиполярному миру и возвращение национальных интересов”, *Современные глобальные вызовы и национальные интересы: XVI Международные Лихачевские научные чтения, 19-21 мая*. СПб. : СПбГУП: 208-212. URL: https://www.lihachev.ru/pic/site/files/lihcht/Sbor_full/2016_rus.pdf.

Лукьянов, Ф. 2020. “Глобальная коррекция”, *Российская газета – Федеральный выпуск*. 17.03. 57(8111), URL: <https://rg.ru/2020/03/17/lukianov-sereznyj-analiz-krizisa-i-ego-dolgosrochnyh-posledstvij-vpered.html>

Громыко, А. 2016. “Структуры соперничества и опыт истории”, *Современная Европа: журнал общественно-политических исследований*. 4 (70): 6-20. URL: <http://www.sov-europe.ru/2016/04-2016.pdf>

Хабермас, Ю. 2005. “Постнациональная констелляция и будущее демократии”. В: *Политические работы*. М.: Праксис, 2005: 269-340.

Галис, Г. 2016. “Устарело ли понятие «национальные интересы» в условиях нового мирового порядка?”, *Современные глобальные вызовы и национальные интересы: XVI Международные Лихачевские научные чтения, 19-21 мая*. СПб.: СПбГУП: 54-57. URL: https://www.lihachev.ru/pic/site/files/lihcht/Sbor_full/2016_rus.pdf.

Пылин, А. 2013. *Азербайджан и евразийская интеграция*. 29.06. URL: <http://www.kavkazoved.info/news/2013/06/29/azerbajdzhan-i-evrazijskaja-integraciya.html>

Айвазян, А. 2016. “Политика ЕС в странах Южного Кавказа: пересмотр политики соседства”, *Современные глобальные вызовы и национальные интересы: XVI Международные Лихачевские научные чтения, 19-21 мая*. СПб.: СПбГУП: 47-56. URL: https://www.lihachev.ru/pic/site/files/lihcht/Sbor_full/2016_rus.pdf.

Нагорный Карабах: заявление пресс-секретаря о так называемых президентских и парламентских выборах. Брюссель, 31.03.2020 URL: https://eeas.europa.eu/delegations/azerbaijan/76801/nagorno-karabakh-statement-spokesperson-so-called-presidential-and-parliamentary-elections_en

Бюльбюль, Полад оглы. 2016. “Осмысление совр. глобальных вызовов и национальных интересов в Азербайджанской Республике: национальное государство на перекрестке культур и цивилизаций Востока и Запада в условиях формирования нового мирового порядка”, *Современные глобальные вызовы и национальные интересы: XVI Международные Лихачевские научные чтения, 19-21 мая*. СПб. : СПбГУП: 42-46. URL: https://www.lihachev.ru/pic/site/files/lihcht/Sbor_full/2016_rus.pdf.

Федоровская, И. 2015. “Азербайджан и Евросоюз: зигзаги отношений”, *Россия и новые государства Евразии* 1: 98-102 URL: https://www.imemo.ru/files/File/magazines/rossia_i_novay/2015_01/Azerbaidjan_Fedorovskaya.pdf

Отношения ЕС-Азербайджан в фактах и цифрах. Справочный материал. 17.03.2020. URL: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/factsheet_azerbaijan_ru_1.pdf

Валиев, А. 2014. “Азербайджанская элита между Сциллой и Харибдой: ЕС или Таможенный Союз?”, *ПОНАРС. Евразия. Аналитическая записка* 39: 1-6. URL: https://www.ponarseurasia.org/sites/default/files/policy-memos-pdf/Peprn_309_rus_Valiyev_Feb2014.pdf

Азербайджан: заявление пресс-секретаря о досрочных парламентских выборах. Брюссель. Заявления официального представителя. 11.02.2020 URL:

https://eeas.europa.eu/delegations/azerbaijan/74461/azerbaijan-statement-spokesperson-early-parliamentary-elections_en

Стрэйкс Дж. Е. 2009. “Иерархические глобальные структуры и их воздействие на внешнеполитические представления Азербайджана”, *Кавказ & глобализация*. 3: 55-63. URL:

<file:///C:/Users/Amd/Downloads/ierarhicheskie-globaln-e-struktur-i-ih-vozdeystvie-na-vneshnepolitcheskie-predstavleniya-azerbaydjana.pdf>

Данилов, Д.А. 2017. “Глобальная стратегия ЕС: восточный вектор”, *Современная Европа* 1(73): 10-21. URL:

<http://www.sov-europe.ru/2017/01-2017.pdf>
Азербайджан – 2020. *Внешние вызовы. Круглый стол*. URL:<https://aze.az/azerbajdzhan-2020-vneshnie-vyzovy.html>

Азербайджан не обратился за помощью к МВФ и Всемирному банку 15 апреля, 2020 URL: <https://report.az/ru/finansy/azerbaydzhan-ne-obratilsya-za-pomoshyu-k-mvf-i-vsemirnomu-banku/>

Алиев, Ильхам. 2018. Азербайджан: сильны как никогда. 30 мая. URL: <https://glavportal.com/materials/azerbajdzhan-silny-kak-nikogda/>

REFERENCES

Danilov, A. N. 2016. “The Nation State in the Context of Globalization and Integration”, *Contemporary global challenges and national interests: XVI International Likhachev Scientific Readings, May 19-21, 2016*. SPb.: SPbGUP: 84-87. URL:

https://www.lihachev.ru/pic/site/files/lihcht/Sbor_ful1/2016_rus.pdf (in Russian).

Prodanov Vasil. 2016. “From a Monopolar to a Multipolar World and the Return of National Interests”, *Contemporary global challenges and national interests: XVI International Likhachev Scientific Readings, May 19-21, 2016*. SPb.: SPbGUP: 208-212. URL: https://www.lihachev.ru/pic/site/files/lihcht/Sbor_ful1/2016_rus.pdf (in Russian).

Luk'yanov, F. 2020. “Global correction”, *Russian Newspaper – Federal Issue*. 17.03.57(8111), URL: <https://rg.ru/2020/03/17/lukianov-sereznyj-analiz-krizisa-i-ego-dolgosrochnyh-posledstvij-vpered.html> (in Russian).

Gromyko, A. “Competition Structures and History Experience”, *Modern Europe: Journal of Social and Political Studies* 4 (70): 6-20. URL: <http://www.sov-europe.ru/2016/04-2016.pdf> (in Russian).

Khabermas, YU. “Post-National Constellation and the Future of Democracy”. In: *Political Works*. Moskva: Praxis: 269-340 (in Russian).

Galis, G. 2016. “Is the Concept of “National Interests” Out of Date in the New World Order?”. *Contemporary global challenges and national interests: XVI International Likhachev Scientific Readings, May 19-21, 2016*. SPb.: SPbGUP: 54-57 URL:

https://www.lihachev.ru/pic/site/files/lihcht/Sbor_ful1/2016_rus.pdf (in Russian).

Pylin, A. 2013. *Azerbaijan and Eurasian Integration*. 29.06. URL: <http://www.kavkazoved.info/news/2013/06/29/azerbajdzhan-i-evrazijskaja-integraciya.html> (in Russian).

Ajvazyan, A. 2016. “EU Politics in the South Caucasus: Neighborhood Policy Review”, *Contemporary global challenges and national interests: XVI International Likhachev Scientific Readings, May 19-21, 2016*. SPb.: SPbGUP: 47-56. URL:

https://www.lihachev.ru/pic/site/files/lihcht/Sbor_ful1/2016_rus.pdf (in Russian).

Nagorno-Karabakh: spokesperson's statement on the so-called presidential and parliamentary elections. Bryussel', 31.03.2020 URL: https://eeas.europa.eu/delegations/azerbaijan/76801/nagorno-karabakh-statement-spokesperson-so-called-presidential-and-parliamentary-elections_en (in Russian).

Byul'byul', Polad ogly. 2016. “Comprehension sovr. global challenges and national interests in the Republic of Azerbaijan: a national state at the crossroads of cultures and civilizations of the East and West in the context of the formation of a new world order”, *Contemporary global challenges and national interests: XVI International Likhachev Scientific Readings, May 19-21, 2016*. SPb.: SPbGUP: 42-46. URL: https://www.lihachev.ru/pic/site/files/lihcht/Sbor_ful1/2016_rus.pdf (in Russian).

Fedorovskaya, I. 2015. “Azerbaijan and the European Union: zigzags of relations”, *Russia and the new states of Eurasia* 1: 98-102 URL: https://www.imemo.ru/files/File/magazines/rossia_i_novay/2015_01/Azerbaidjan_Fedorovskaya.pdf (in Russian).

EU-Azerbaijan relations in facts and figures. Reference material. 17.03.2020. URL: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/factsheet_azerbaijan_ru_1.pdf (in Russian).

Valiev, A. 2014. “Azerbaijani elite between Scylla and Charybdis: EU or Customs Union?”, *PONARS. Eurasia. Analytic note*. 39: 1-6. URL: https://www.ponarseurasia.org/sites/default/files/policy-memos-pdf/Peprn_309_rus_Valiyev_Feb2014.pdf (in Russian).

Azerbaijan: statement by a spokesperson on an early parliamentary election. Brussels. Statements by an official representative. 11.02.2020 URL:

https://eeas.europa.eu/delegations/azerbaijan/74461/azerbaijan-statement-spokesperson-early-parliamentary-elections_en (in Russian).

Strejks Dzh. E. 2009. "Hierarchical Global Structures and Their Impact on the Foreign Policy Ideas of Azerbaijan", *Caucasus & globalization* 3: 55-63. URL: <file:///C:/Users/Amd/Downloads/ierarhicheskie-globaln-e-struktur-i-ih-vozdeystvie-na-vneshnepoliticheskie-predstavleniya-azerbaydjana.pdf> (in Russian).

Danilov, D.A. 2017. "EU Global Strategy: Eastern Vector", *Modern Europe*: 1(73): 10-21.

URL: <http://www.sov-europe.ru/2017/01-2017.pdf> (in Russian).

Azerbaijan – 2020. External calls. Round table. URL: <https://aze.az/azerbajdzhan-2020-vneshnie-vyzovy.html> (in Russian).

Azerbaijan did not ask for help from the IMF and the World Bank. April 15th, 2020. URL: <https://report.az/ru/finansy/azerbaydzhan-ne-obratilsya-za-pomoshyu-k-mvf-i-vsemirnomu-banku/> (in Russian).

Aliev, Il'ham. 2018. *Azerbaijan: stronger than ever.* May 30. URL: <https://glavportal.com/materials/azerbajdzhan-silny-kak-nikogda/> (in Russian).